

TASAVUODET

Ensimmäisen maailmansodan syttymisestä on ensi kesänä sata vuotta. Siihen päättyi kokonainen aikakausi, jota on symboloinut Itävalta-Unkarin vilkas pääkaupunki Wien. Professori **Petri Karonen** toteaa Suomen Historiallisen Seuran jäsenlehdessä (1/2014), kuinka erilaiset tasavuodet ovat tärkeitä historian tutkimukselle. Ne lisäävät oppialaa ja sen tutkijoiden töitä kohtaan tunnettua mielenkiintoa: ”Näissä niin sanotuissa juhlavuosiprojekteissa pystytään aidosti yhdistämään korkealuokkainen tutkimus, tiedeviestintä ja popularisointi.” Aina ei tarvita mitään projektia tai suurhanketta, vaan erilaisten tapahtumien ja prosessien tasa-, merkki- ja juhlavuodet seuraavat toisiaan. Tästä on hyvänä esimerkkeinä 1. ja 2. maailmansota tai henkilöiden merkkivuodet.

Ensimmäisestä maailmansodasta alkoi brittiläisen historian tutkijan **Eric Hobsbawnin** sanoin ”lyhyt vuosisata”, joka päättyi vuonna 1989 kylmän sodan symbolin Berliinin muurin murtumiseen. Siitäkin on kohta 25 vuotta. Toisen maailmansodan tapahtumat ovat puhuttaneet nyt alkutalvesta: Leningradin piirityksen päättyminen ja Helsingin pommitukset 70 vuotta sitten. On voitu ihmetellä, miten ihminen kykeni Leningradissa tulemaan toimeen 125 grammalla leipää päivässä tai miten Helsinki onnistui välttämään suuremmat lentokonepommitusten aiheuttamat tuhot.

Elämme jatkuvassa tapahtumavirrassa, jossa historialla on paitsi poliittista ja yhteiskunnallista käyttöä myös suurta viihdearvoa, esim. kirjoissa, elokuvissa ja lehdissä. Muistamisen yhteydessä puhutaan myös muistin politiikasta, johon liittyy sekä tapahtumista kertominen että niistä vaikeneminen. Tämä politiikka on uusissa olosuhteissa ”muistin taistelua unohdusta vastaan” (Milan Kundera). Historian tapahtumiin liittyy myös sattumia. Voiko iso ja traaginen tapahtu-

maketju, jossa kuoli 16 milj. ihmistä, johtua pelkästä sattumasta, kuten 1. maailmansota?

TIETEEN PÄIVÄT MUUALLA

Helsingin lisäksi Tieteen päiviä järjestettiin vuonna 2013 viidellä paikkakunnalla: Jyväskylässä, Joensuussa, Kuopiossa, Rovaniemellä ja Turussa. Näiden tapahtumien järjestäjinä olivat yliopistojen viestintäyksiköt. Kaikkiaan Tieteen päivillä oli yli 21 000 kävijää vuonna 2013 Helsinkiin mukaan luettuna. Jyväskylässä oli noin 700 osallistujaa, Joensuussa 550 ja Kuopiossa 380, Rovaniemellä 600 ja Turussa 7 000. Helsingissä (Kamppi) ja Turussa (Hansa) kauppakeskukset keräsivät tuhat päin tiedeyleisöä. Seuraavien Tieteen päivien pääteema on vuonna 2015 ”Sattuma – Slumpen”, ja uusia kaupunkeja saattaa liittyä joukkoon.

Tekniikan päivät järjestetään vuorovuosina Tieteen päivien kanssa. Teemana oli tänä vuonna ”Ilma”, yksi Aristoteleen neljästä peruselementistä. Kävijät saattoivat Aalto-yliopiston Dipolissa tutustua kolmen päivän ajan aiheeseen monista näkökulmista – konserttitalin akustisista ilmastonmuutokseen. Päivät ovat alkuvuodesta ensimmäistä kertaa myös Turussa ja Oulussa, yhteistyössä paikallisten yliopistojen kanssa.

OIKEAT JA VÄÄRÄT ARKKITEHDIT

Arkkitehti ja professori **Timo Penttilän** (1931–2011) postuumisti julkaistu teos (Gaudeamus 2014) on ensimmäinen arkkitehtuuriteorian historian esitys suomen kielellä ja yksissä kansissa. Tarina alkaa antiikin klassikon Vitruviusuksen teorioista, toisena tärkeänä hahmona on renessanssin Alberti ja modernismin periaatteet julistaa Le Corbusier. Kirjassa käsitellään myös evoluutioajattelua, miten luonto on nähty ikään

kuin arkkitehtuurin kautta. Nykyarkkitehdeista esillä ovat muiden muassa Peter Eisenman, Bernard Tschumi ja Jean Nouvel. Koska arkkitehtuuriteoreetikot ovat kuuluisien filosofien oppilaita, päähenkilöihin kuuluvat myös Aristoteles, Pythagoras, Ludwig Wittgenstein (myös arkkitehti), Martin Heidegger ja Jacques Derrida.

Värikäs ja poleemisestikin kirjoitettu teos ei vain esittele arkkitehtuuriteorioita ja osoita niiden yhteyksiä filosofiaan vaan myös kritisoi niitä. Punaisena lankana on ajatus arkkitehtuurista ensisijaisesti käytännön alana.

Timo Penttilän arkkitehtuurista tunnetaan parhaiten Helsingin kaupunginteatteri. Pääkaupungin näkyviin maamerkkeihin kuuluvat hänen suunnittelemansa Hanasaaren ja Salmisaaren voimalaitokset. Tampereelle hän on suunnitellut Ratinan stadionin ja Sampolan. Hän toimi arkkitehtuurin professorina Wienissä vuosina 1980–98.

TERVEELLINEN JA KESTÄVÄ RUOKAVALIO

Suomalaisten väestöryhmien välillä on suuria terveyseroja. Hyvin toimeentulevat syövät terveellisemmin verrattuna pienituloisiin ja vähemmän koulutettuihin. Hyvin toimeentuleva kansanosia myös liikkuu vapaa-aikanaan enemmän ja elää pitempään. Toisaalta yhteiskunnan parempiosaisten ruokavalinnat kuormittavat ympäristöä 30–50 prosenttia enemmän kuin pienituloisten ja vähemmän koulutettujen ruokavalinnat.

Juuri päättyneen HYVINVOIPA-hankkeen johtaja, MTT:n professori **Sirpa Kurppa** on huolissaan yhteiskunnan eriarvoistumisesta ja ympäristökuormituksen kasvusta. Ne joilla on paljon rahaa, ostavat ruokaa suurempia määriä, mikä kasvattaa hävikkiä. He myös valitsevat runsaasti elintarvikkeita, joiden ympäristövaikutus on suuri. ”Tämä on ristiriitainen ongelma, joka täytyy ratkaista kestävyuden periaatteilla. Kestävyys tarkoittaa kansalaisten kokonaisvaltaista hyvinvointia ympäristön kantokyvyn rajoissa. Siksi yhteisiä tavoitteita luotaessa resurssien käyttöä ei saisi kasvattaa. Meidän tulee nopeasti

aloittaa sopeutuminen kasvavaan niukkuuteen.”

HYVINVOIPA-hankkeessa Maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskus MTT, Terveiden ja hyvinvoinnin laitos THL ja Valtion taloudellinen tutkimuskeskus VATT selvittivät, miten kestävä kehityksen periaatteet toteutuvat sosiaali-, terveys, ruoka- ja liikuntapolitiikoissamme ja miten eri väestöryhmien ruoankulutus vaikuttaa ekologiseen kestävyYTEEN. Hankkeessa pohdittiin myös, millä tavalla ruokailu- ja liikuntatottumuksia voisi ohjata parempaan suuntaan.

”Ravitsemussuosituksen mukaisen ja kestävä kehitystä tukevan ruokavalion tavoitteet samoin kuin liikunta sekä kestävä ajattelutapa voitaisiin yhdistää”, toteaa erikoistutkija **Marja-Lee-na Ovaskainen** THL:stä. Kestävyystavoitteisiin pääsemiseksi verotuksen ja julkisen tuen lisäksi tarvitaan myös taloudellisia kannustimia, lainsäädäntöä, suosituksia ja normiohjausta, kuten rajoituksia sokeri- ja suolapitoisuudelle. (Ks. loppuraportti: <http://www.mtt.fi/mttkasvu/pdf/mttkasvu22.pdf>.)

NUORISOBAROMETRI

Nuorisobarometri on vuodesta 1994 lähtien vuosittain toteutettu 15–29-vuotiaiden Suomessa asuvien nuorten arvoja ja asenteita tutkiva julkaisusarja. Vuoden 2013 Nuorisobarometri perustuu 1903 puhelinhaastatteluun, ja sen teemana on osallisuus ja vaikuttaminen.

Nuorista naisista hieman useampi (33 %) kuin miehistä (28 %) kokee pyrkineensä vaikuttamaan yhteiskuntaan viimeisen vuoden aikana, alle 20-vuotiaista vain noin joka viides. Poliittikaan osallistuminen on vielä harvinaisempaa, viimeisen vuoden aikana poliittisessa toiminnassa kertoo olleensa mukana vain 7 % vastaajista.

Kaikkein tärkeimmiksi yhteiskuntaan vaikuttamisen kannustimiksi nousevat mahdollisuus edistää itselle tärkeää asiaa sekä mahdollisuus edistää yhteistä hyvää. Nuorten yleisimmät vaikuttamismuodot ovat palautteen antaminen jostakin palvelusta, aloitteiden allekirjoittaminen ja ostopäätöksillä vaikuttaminen. Nuorten vaikut-

tamistoiminnan muodot kertovat vaikuttamisen yksilöllisestä luonteesta. Erilaiset kollektiivisen vaikuttamisen muodot ovat merkittävästi yksilötason keinoja vähäisempiä. Äänestävät nuoret ovat aktiivisempia myös muilla kuin edustuksellisen demokratian keinoilla. Toisin sanoen passiivisuus ja aktiivisuus kasautuvat – myös demokratian eri toimintatavoissa. Korkea koulutustaso ja hyvä koulumenestys ennustavat parempaa äänestysaktiivisuutta.

Selvä enemmistö pitää vaikutusmahdollisuuksiaan hyvinä omaan elämäänsä liittyvissä asioissa. Enemmistö nuorista antaa viisiportaisen asteikon arvon neljä tai viisi vaikutusmahdollisuuksilleen liittyen taloudelliseen hyvinvointiinsa ja asumistilanteeseensa, useampi kuin kaksi kolmesta liittyen koulutusvalintoihinsa, ammatinvalintaansa sekä siihen, millainen elämästä kokonaisuutena tulee. Sen sijaan varsinaiset demokraattiseen vaikuttamiseen tai kansalaispätevyyyteen viittaavat asiat, kuten päätöksenteko koulussa tai työpaikalla, valtakunnallinen ja EU-päätöksenteko, jäävät arvioissa hännille. Se, että vain yksi kymmenestä koee vaikutusmahdollisuutensa oman asuinkuntansa päätöksentekoon edes jokseenkin suureksi, tukee raportin yhteenvedossa sitä näkökulmaa, ettei suomalainen poliittinen järjestelmä ole kaililta osin onnistunut vakuuttamaan nuoria toimintansa laadusta.

Kaikista 15–29-vuotiaista yhdeksän kymmenestä sanoo käyttävänsä jotakin sosiaalista mediaa, tytöt vähän poikia enemmän. Iän myötä sosiaaliseen mediaan osallistuminen vähenee selvästi. Lähes kaikki sosiaalisen median käyttäjät sanovat säännöllisesti seuraavansa muiden päivityksiä ja sisältöjä. Muiden käyttäjien tuottamien sisältöjen kommentointi tai jakaminen on selvästi harvinaisempaa ja itse tekemiään sisältöjä jakaa aktiivisesti vain pieni vähemmistö.

40 % nuorista sanoo osallistuvansa vapaaajallaan johonkin ryhmään tai yhteisöön. Korkeakoulutus ja hyvä koulumenestys ovat vahvasti yhteydessä ryhmiin kuulumiseen, kun taas työttömät kuuluvat muita vähemmän ryhmisiin (31 %). Työttömyyden pitkittyessä osallistumisen taso suorastaan romahtaa. Jopa kolme

neljästä arvioi pysyvästi työelämän ulkopuolelle jäävien osuuden kasvavan. Yhtä moni arvioi työelämän vaativan niin paljon, että monet työntekijät palavat ennenaikaisesti loppuun.

SUOSITUS APURAHAN SAAJAN ASEMASTA

Säätiöiden ja rahastojen neuvottelukunta on julkaissut suosituksen *Apurahansaaajan aseman parantaminen. Suositus sitoumusperustaiseen tutkimusrahoitukseen*. Neuvottelukunnassa on käyty pitkään keskustelua siitä, miten apurahansaaajien asemaa voitaisiin parantaa ja tasa-vertaistaa yliopistoissa. Nyt valmistunut suositus perustuu asiantuntijatyöryhmän arvioon ja sidosryhmien kuulemiseen. Neuvottelukunta suosittelee käyttämään vastaisuudessa yksinkertaista kirjallista sitoumusmallia, ns. yliopistositoumusta, joka esitellään tarkasti sen ohjeessa.

Suositus on suunnattu ensisijaisesti neuvottelukunnan jäsensäätiöille, joihin lukeutuvat Suomen suurimmat apurahoja myöntävät yleishyödylliset säätiöt. Ohjetta voivat käyttää myös muut (apu)rahoittajat ja sitä voidaan soveltaa myös muissa tutkimuslaitoksissa työskenteleviin apurahatutkijoihin. Julkaisu on ladattavissa pdf:nä neuvottelukunnan verkkosivuilla (<http://www.saatiopalvelu.fi> kohdassa ”Julkaisut”).

PALKINTOJA

Suomalaisen tiedekustantajien liiton tunnustuspalkinnon on saanut liiton 20-vuotisjuhlassa Eurooppalaisen filosofian seura. Tämä julkaisee *niin & näin* -lehteä ja samannimistä kirjasarjaa. Suositua Filosofia.fi-portaalia pidetään yllä vapaaehtoisvoimin.

Suomalaisen Tiedeakatemian Väisälän palkinnot on myönnetty matematiikan apulaisprofessori **Tuomas Hytöselle** (Helsingin yliopisto) ja fysiikan professori **Tuukka Petäjälle** (Helsingin yliopisto).

Professoriliitto on valinnut Vuoden Professoriksi sosiologian professori **Pertti Alasuutarin** (Tampereen yliopisto). Hän on kansainvälisesti

tunnettu tutkija, tutkimusmetodologian kehittäjä ja tiedepoliittinen keskustelija.

Koneen Säätiö myönsi Vuodet Tiedekynä 2013 -palkinnon tieteellisestä kirjoituksesta, jossa suomen kieltä on käytetty ansiokkaasti. Palkinnon sai musiikin- ja kirjallisuudentutkija, pianisti **Laura Wahlfors** artikkelistaan ”Couranten hidas-tettu juoksu. Roland Barthes ja musiikki kirjoittajan inspiraationa” (*Musiikki* 2012). Palkitsemisvuorossa oli humanistisen alan kirjoitus.

Suomen tiedetoimittajain liitto on myöntänyt Vuoden tiedetoimittaja -palkinnon Suomen *Lääkärilehden* toimittajalle **Ulla Järvelle**. Tiedeviestintäpalkinnon saivat Tiedonjulkistamisen neuvottelukunnan pääsihteeri **Reetta Kettunen** ja professori, tähtitieteilijä **Tapani Markkanen**.

UUDISTETTUA SIVUSTOJA

Research.fi on portti suomalaiseen koulutus-, tutkimus- ja innovaatiotoimintaan. Portaali tarjoaa kokonaiskuvan hallinnosta ja toimijoista. Sivuilta löydät perustietoja ja avaintilastoja suomalaisesta koulutusjärjestelmästä, tutkimusympäristöistä ja -rahoituksesta sekä innovaatiotoiminnasta. Portaali ohjaa myös syventävään taustatietoon suomalaisten toimijoiden sivustoille.

Palvelun tuottamisesta vastaa opetus- ja kulttuuriministeriön asettama *Research.fi*-yhteistyöryhmä. Ryhmässä ovat edustettuina CSC – Tieteen tietotekniikan keskus, opetus- ja kulttuuriministeriö, Suomen Akatemia, Tekes, Tiedonjulkistamisen neuvottelukunta, Tilastokeskus ja työ- ja elinkeinoministeriö sekä sivuston ylläpitäjä Tieteellisten seurain valtuuskunta. Lisäksi muut suomalaiset tieteen ja tutkimuksen instituutiot toimittavat palveluun materiaaleja. *Research.fi*-palvelussa olevaa materiaalia saa hyödyntää lähteet mainiten. Tietoja käytettäessä on mainittava sivuston osoite www.research.fi.

ArcticFinlandin (www.arcticfinland.fi) kautta on nyt saatavilla perustiedot Suomen arktisesta politiikasta, tutkimuksesta ja taloudesta. Tavoitteena on Suomen uuden arktisen strategian hengessä kehittää *ArcticFinland*-sivustosta portti koko Suomen arktiseen toimintaan.

Sivuston on laatinut Lapin yliopiston Arktisen keskuksen tiedeviestintä, jonka toimintaa arktisen strategian toimenpiteiden mukaan hyödynnetään myös valtakunnallisesti. Pyrkimyksenä on parantaa Suomen arktisen osaamisen näkyvyyttä ja arktisen tiedon saatavuutta. *ArcticFinlandin* konseptin laajentaminen vastaa osaltaan tähän tehtävään. ”Syksyn aikana arktinen keskustelu on Suomessa ollut ennennäkemättömän vilkasta. Tätä keskustelua on koottu *ArcticFinlandin* sivuille. Samalla on tullut esiin ilmeinen tarve siihen, että Suomen arktinen toiminta ja toimijat löytyisivät yhdestä paikasta”, kertoo Arktisen keskuksen tiedeviestinnän päällikkö **Markku Heikkilä**.

Uusitun sivuston sisältö on jaoteltu neljään osaan: politiikka, keskustelu, tutkimus ja talous. *ArcticFinland* -sivuston perusaineisto julkaistaan lähiaikoina myös englanniksi, jotta sivusto palvelisi myös kansainvälisesti porttina arktiseen Suomeen.

UUSI TOIMINNANJOHTAJA

Tieteellisten seurain valtuuskunnan (TSV) uudeksi toiminnanjohtajaksi on valittu musiikin tohtori **Lea Ryyänen-Karjalainen**. Päätöksen

Lea Ryyänen-Karjalainen aloittaa Tieteellisten seurain valtuuskunnan toiminnanjohtajana maaliskuun alussa.

teki valtuuskunnan hallitus 3.12.2013. Se nimitti hänet tehtävään 1.3.2014 lähtien.

Ryynänen-Karjalainen (s. 1961) on musiikin tohtori (Sibelius-Akatemia, 2002) ja Master of Arts (City University, Lontoo 1991). Hän on toiminut suunnittelu- ja asiantuntijatehtävissä Taideteollisessa korkeakoulussa 1991–98, tiedesihteerinä ja tiedeasiainneuvoksena Suomen Akatemiassa 1998–2004, EVTEK-ammattikorkeakoulun kehittämisjohtajana 2004–08 sekä Metropolia Ammattikorkeakoulun vararehtorina 2008–11. Hän on ollut viimeksi HRD-johtajana konsulttiyritys Cerion Solutions Oy:ssä.

Ryynänen-Karjalaisella on hyvä tutkimustoiminnan ja tiedepolitiikan tuntemus sekä laaja kokemus toimimisesta kotimaisissa ja kansainvälisissä verkostoissa. Hänellä on vahva osaaminen strategisessa ja operatiivisessa johtamisessa sekä monipuolinen esimieskokemus talous- ja henkilöstöhallinnosta.

TIETEELLISTEN SEURAIN VALTUUSKUNNAN STRATEGIA 2014–2018

Tiedeyhteisön ja tieteellisen julkaisutoiminnan ollessa murrosvaiheessa Tieteellisten seurain valtuuskunta on laatinut viisivuotisstrategian. Tavoitteeksi asetettiin, että tiedeyhteisön riippumattomuus, avoimuus ja kansain-

välisyys vahvistuvat ja että sen näkyvyys ja vaikuttavuus lisääntyvät. Toiminnassa kiinnitetään erityisesti huomiota sähköisen julkaisemisen vaikutuksiin sekä tieteen tuloksista tiedottamiseen ja julkaisemiseen. Nuorten houkuttelemisen tieteellisten seurojen toimintaan ja kansainvälisiin tehtäviin pidetään yhtenä painopisteenä. Yhteiskunnalliseen vuorovaikutukseen kansalaisten ja päättäjien kanssa etsitään uusia muotoja sekä kehitetään yhteiskunnalli-

sen vaikuttamisen arviointimenetelmiä. Strategia on luettavissa verkkosivulla: http://www.tsv.fi/files/strategia/tsvn_strategia_2014_2018.pdf. (Aura Korppi-Tommola)

JUHLIVAT SEURAT

Vuonna 2014 monet tieteelliset seurat juhlivat tasavuotia. Taloustieteellinen Yhdistys täyttää 130 vuotta. Se syntyi, kun Kansantaloudellinen Yhdistys ja Taloustieteellinen Seura yhdistyivät vuonna 2009. Pitkät perinteet tulevat Kansantaloudellisen Yhdistyksen puolelta. Taloustiedettä edustaa myös Ekonomiska Samfundet i Finland, jolle on kertynyt 120 vuotta.

Historiska föreningen täyttää 100, Suomen Kriminalistiyhdistys – Kriminalistföreningen i Finland ja Suomen Rakennusinsinöörien Liitto RIL 80, Nordenskiöld-samfundet i Finland 75, Suomen Sotahistoriallinen Seura, Krigshistoriska Samfundet i Finland 70, Suomen Sotahistorian Komissio – Militärhistoriska Kommissionen i Finland 60 ja Suomen Slavistipiiri – Finlands Slavistkrets 50 vuotta.

Ilari Hetemäki